

Wouter Demey, Dierenarts en Stijn Teysen, Dierenarts

Bit- en hoofdstelgerelateerde letsels bij het bereden paard

Deel II

De preventie en behandeling van bitletsels behoort zonder twijfel tot het vakgebied van de paardenarts.

Het eerste deel van dit artikel (Dierenartsenwereld mei 2021) betrof een overzicht van de normale anatomie en de meest voorkomende 'bitgerelateerde letsels' bij onze paarden. Naast een goede inspectie van de mondholte en diagnostiek van deze typische verwondingen is het uiteraard essentieel de eigenaar ook gefundeerd advies te kunnen meegeven. In deel II belichten we daarom meer specifiek het ontstaan van deze verwondingen, bespreken we enkele belangrijke preventieve maatregelen en ontkrachten we vaak hardnekkige mythes. We kunnen niet genoeg benadrukken hoe multifactorieel het ontstaan van deze blessures is en kunnen in het bestek van dit artikel uiteraard slechts enkele onderdelen bespreken, onderstaand vind u alvast enkele handvaten en tips om uw klanten te kunnen adviseren.

HET ONTSTAAN VAN BITLETSELS

In grote lijnen kunnen we het ontstaan van de meeste bitletsels hoofdzakelijk toeschrijven aan:

1. Het gebruik van een niet passend bit en/of een verkeerde optoming
2. Het verkeerd gebruik van een bit (in hoofdzaak 'aangehouden' druk)
3. Specifieke karakteristieken en historiek van het paard
4. Een combinatie van bovenstaande.

Toch blijkt het totaalplaatje nog wat complexer en kunnen we in de meeste gevallen spreken van een multifactoriële oorzaak. Zo zal bijvoorbeeld een suboptimaal bit bij het ene paard geen letsels veroorzaken maar bij een ander paard fikse problemen geven. Verschillen in de hand van de ruiter, de manier van trainen, het karakter en niveau van het paard en de historiek van bitsletsels spelen hierbij allemaal een significante rol van betekenis. Ook andere onderliggende medische - vaak maar niet uitsluitend

orthopedische - problemen kunnen ervoor zorgen dat het paard een verhoogd risico kent voor het oplopen van schade in de mond. Uiteraard zijn hierbij ook alle mogelijke aandoeningen van het gebit zelf een belangrijke oorzaak. Het zou dan ook gelogen zijn onze ruiters voor te spiegelen dat bij het gebruik van louter een ander bit alle problemen als sneeuw voor de zon zouden verdwijnen, hetgeen we helaas nog wel 'verkocht' zien worden door zogenaamde 'bitfitters'. Advies en preventie inzake

deze problematiek is maatwerk en vraagt eveneens een engagement van de ruiter!

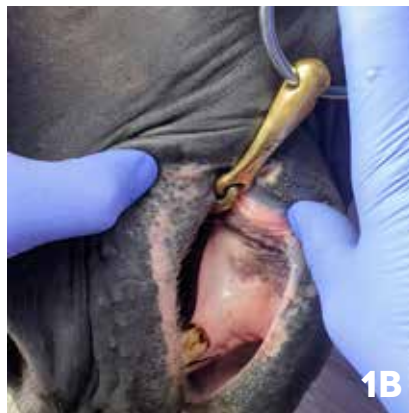
1. HET NIET PASSEND BIT

Met name de breedte van het bit is bepalend voor de mate van zijdelingse beweging die ontstaat tijdens arbeid. Hoe

meer zijdelingse beweging, hoe meer de onderliggende weefsels weerstand zullen ondervinden. Dit effect wordt vergroot indien het bit bruuske overgangen vertoont. Denk hierbij aan meerdere of grote scharnierpunten, 'knobbels' of 'inkepingen' op het bit. Deze aanpassingen zijn doorgaans doelbewust ontworpen en maken bitten hierdoor scherper inwerkend.

Te brede bitten met 1 of meerdere scharnierpunten kunnen vaak dermate verschuiven dat het scharnierpunt de binnenzijde van de mondhoek raakt. Kneuzingen en erosies op deze positie komen veelvuldig voor. Hoe meer scharnierpunten en hoe breder de centrale schakel bij een dubbel gebroken bit, hoe groter de kans op deze blessures (Fig 1).

Omdat te brede bitten veel meer aanleiding geven tot beweging in de mond stellen we vast dat paarden hieraan vaak trachten te ontkomen door het bit tussen de kiezen te knellen. Dubbel gebroken, te brede bitten zijn hierbij erg makkelijk door het paard caudaal te verplaatsen. Gebitscontroles en 'bit-inspecties' brengen veelvuldig abnormale slijtage aan het licht (Fig 2).

Figuur 1a t.e.m. 1d:

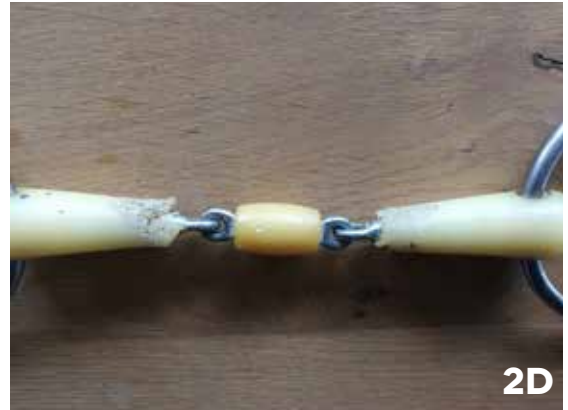
- a) erosie binnenzijde mondhoek.
- b) te breed bit, bij lichte éénzijdige druk bevindt het scharnierpunt zich op de mondhoek.
- c) 'ribbels' op een bit vergroten de weerstand en werken harder in op de onderliggende weefsels.
- d) grote en/of uitgesleten scharnierpunten.

Fig 2a en b: slijtage eerste kiezen.

Fig 2 c en d: slijtage bitten ten gevolge van 'kauwen op het bit'.

Mythe 1:
'Een dubbel gebroken bit is altijd zachter.'

Deze stelling klopt onder andere niet omdat ze niets zegt over de breedte van het bit. Te brede meervoudig gebroken bitten scoren erg hoog in onze tabellen met bitletsels. Daarnaast is elk scharnierpunt een potentieel gevaar voor beklemming van weke delen. Zogenaamde 'anatomische varianten' (what's in a name?) scoren even slecht.

Mythe 2:

Een enkel gebroken bit duwt omhoog in het gehemelte van het paard en is daardoor onvriendelijk (notenkraker effect).

Deze stelling klopt niet aangezien er bij enkel gebroken trens-bitten geen mogelijkheid is het bit 'op te richten'. Men kan enkel trekken aan de teugels, niet duwen. Bij druk op de teugels wordt deze door het bit overgebracht op mondhoeken, tong en lagen. Het is daar waar letsels worden vastgesteld, zo goed als nooit centraal in het harde gehemelte. Wil men als test het scharnierpunt van een enkel gebroken bit omhoog doen wijzen dan moet men:

- De bakstukken verwijderen en de bitringen naar onder roteren (onmogelijk tijdens arbeid)
- De bitringen naar elkaar toe bewegen richting onderzijde onderkaak (onmogelijk tijdens arbeid)
- Duwen met de teugels in plaats van trekken, dit in de richting van het harde gehemelte (onmogelijk met 'flexiebele' teugel).

Tip:
Hoe bepaal ik de juiste breedte van een bit?

De beste manier om de breedte juist in te schatten is het paard optomen, neusriem te verwijderen en vervolgens een lichte éézijdige druk op 1 teugel uit te oefenen (ca. 250-300 g). Een goede vuistregel is dat men net zo hard aan 1 teugel trekt tot het paard het hoofd mee in deze richting beweegt. Op deze moment dient de mondhoek in een verticale positie gehouden te worden en bepaalt men de afstand van de buitenzijde van de mondhoek tot de binnenzijde van de bitring. Deze afstand is best niet groter dan 1.5cm. De meeste paarden die wij op deze manier onderzoeken hebben bitten die veel te breed zijn (+70% ! in onze caseload) (Fig 3).

Figuur 3a t.e.m. 3c:

- a) duidelijk te breed bit, verhoogd risico op bitletsels. Bemerkt eveneens de gelaatsuitdrukking van dit paard. Hoewel foto's steeds een momentopname zijn oogt dit geen beeld van een 'happy athlete'.
- b) foto bepaling breedte.
- c) werkelijke maat van een bit versus aangegeven maat.

Mythe 3:**Een groot paard heeft een groot bit nodig.**

Uiteraard gaat deze stelling niet op. De breedte van een bit dient gecorreleerd te zijn aan de breedte van de mond en meer bepaald de breedte van de – erg smalle – onderkaak op de positie van het bit. Net zoals een schoenmaat of cup-maat bij de mens niet altijd correleert met de lengte van de persoon in kwestie geldt dit net zo goed bij onze paarden. Sterker nog; de moderne paardenfokkerij streeft naar vrij fijne hoofden met vaak erg kleine monden tot gevolg.

Tip:

De breedte van een bit wordt steeds in een rechte lijn gemeten van de binnenzijde van de ene bitring tot de andere. Sommige fabricanten en bitfitters beweren dat we anders moeten weten maar de fysische wetmatigheden gelden hier net zo goed als elders.

Daarnaast is het belangrijk de bidden op deze manier zelf te meten, doorgaans is de maat opgegeven op het label bij aankoop kleiner dan wat de werkelijke maat is. Meten is weten!

Mythe 4:**Een mond geneest snel.**

Ook deze stelling is slechts ten dele gegrond. Snelheid van heling is sterk afhankelijk van het type verwonding. Acute 'scherpe' verwondingen in een goed gevasculariseerd weefsel helen doorgaans snel. Chronische drukwondes met verstoorde doorbloeding van de wondranden genezen doorgaans erg langzaam. Chronisch lagenletsel met periostitis/osteitis kan maanden nodig hebben voor volledige heling optreedt. Helaas bloeden paarden met acute verwondingen sneller uit de mond en blijven zo een heel aantal paarden met chronische letsels onder de 'jury'-radar.

2. HET VERKEERD GEBRUIK VAN EEN BIT

Belangrijk in het ontstaan van bitletsels is de belasting die ontstaat op de weefsels die in contact komen met het bit. Hieronder vallen met name de mondhoeken, lagen en tong. Wanneer druk uitgeoefend wordt op een weefsel wordt het aanwezige bloed weggeduwd. Nieuwe instroom van bloed wordt verhinderd door de uitgeoefende druk. Op deze manier ontstaat ischaemie en hieruit voortvloeiend weefselschade. Een duidelijk voorbeeld hiervan zijn de paarden die tijdens arbeid een paarse tong presenteren. Kortstondige ischaemie is reversibel en minimaal schadelijk, hoe langer de situatie aanhoudt hoe groter echter de kans op forsere weefselschade. Uit dat oogpunt is chronische belasting dus veel belangrijker dan momentaire belasting. Met name het gebruik van 'hefboom-bitten' en het gebruik van hulpteugels faciliteren het uitoefenen van langdurige druk in de paardenmond. Ze worden dan ook vaker geassocieerd met ernstigere verwondingen. Naast de mate en duur van de druk uitgeoefend op de weefsels is de herhaling van groot belang. Éénmalige overschrijding resulteert vaak niet in ernstige schade, repetitieve overschrijding daarentegen wel. Chronisch lagenletsel met de ontwikkeling van botsekwesters zijn hiervan extreme voorbeelden.

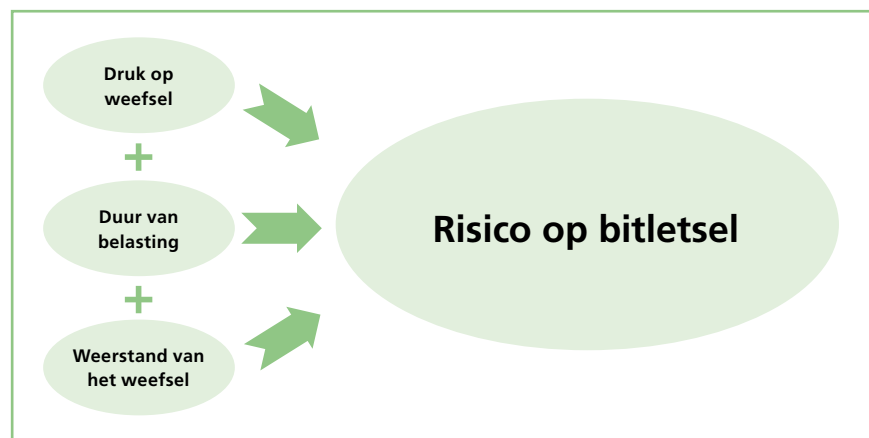
Preventie:

vermijd herhaaldelijke en aangehouden druk in de paardenmond. Variatie tussen optoming/bit en variatie van ruiter en

training verminderen de kans op zware blesures. Met name deze disciplines die een éézijdige training en optoming kennen en waarbij paarden bijna altijd door dezelfde ruiter bereden worden hebben meer kans op de ontwikkeling van bitletsels. Het (overmatig) gebruik van zogenaamde 'bijzet' - en 'slof'-teugel vormt een sterk verhoogd risico op drukverwondingen.

3. PARADIGMA VAN DE 'HAPPY ATHLETE' EN HET 'CONFLICT OF INTEREST'

Louter en alleen afgaan op de prestaties van onze paarden om hun gezondheid te beoordelen is helaas een misvatting van formaat. Deze stelling pretendeert immers dat de 'gezondste' en meest 'happy' paarden in de ruime zin van het woord het beste zouden presteren. De realiteit is veel complexer en stimuli als angst, pijn en ongemak kunnen wel degelijk de prestaties van in dit geval onze paarden opdrijven. Waarom zou bv een renpaard anders tikken van de zweep ondergaan, waarom rijden we anders met sporen? Sportieve prestaties, algemene gezondheid en paardenwelzijn gaan helaas lang niet altijd hand in hand. Specifiek in deze materie betekent het dat er paarden zijn die in de ogen van hun ruiters makkelijker 'nageven' als ze gereden worden met een agressievere bit. Een gedeelte van deze paarden heeft fikse verwondingen en reageert voor de ruiter dus beter indien de factor pijn wel degelijk meespeelt. Preventie van bitletsels kan er in dergelijke gevallen toe leiden dat

de ruiter meer moeite krijgt om dezelfde 'nageeflijkheid' te bekomen. Dit conflict of interest komt in alle aspecten van de paardengeneeskunde en paardenhouderij voor en wordt vaak onderbelicht. Het is en blijft aan de paardenarts om te waken over het paardenwelzijn. Love your horse first and the sport second.

Equide en Vetrident, ondersteund door The Nordic College of Equine Dentistry (NCED), hebben recent een poster samengesteld aangaande deze materie. Deze poster (A0 formaat) is bedoeld voor dierenartsen, instructeurs, aanbieders van hippische opleidingen enzovoort. Indien u interesse

heeft in de aanschaf van een dergelijke poster kan u mailen naar info@equinedentistry.eu of contact opnemen met 1 van onze praktijken. Alle input, uw vragen of opmerkingen zijn uiteraard eveneens meer dan welkom. ●

Wie is
Wouter
Demey

-
- Dierenarts, Tandheelkunde voor paarden
www.equide.be
info@equide.be

Wie is
Stijn Teysen

-
- Dierenarts, Tandheelkunde en Osteopathie voor paarden
www.vetrident.be
info@stijnteysen.be

